

Eigen Kracht Conferenties

Kristin NUYTS

De opmars van ‘Eigen Kracht’

Zoekend naar antwoorden op een breed spectrum van hulpvragen, noden en behoeften, is het welzijnslandschap voortdurend in beweging. Zo ontstond er in de loop van de afgelopen decennia een brede waaier aan deskundige diensten en experts. Vanuit hun eigen specialisme werken ze met specifieke doelgroepen en problemen. Maar hulpvragen en -behoeften zijn vaak complex en lopen over verschillende levensdomeinen. Individuele zorgvragers of gezinnen kunnen dan met verschillende hulpverleners te maken hebben. Om de puzzel bij elkaar te houden moet er afgestemd en samengewerkt worden tussen de verschillende diensten. In de praktijk blijkt dat nu net niet altijd evident. Voor professionals is het om diverse redenen niet vanzelfsprekend om in elkaars vaarwater te treden om die ideale afstemming te realiseren. En lang niet alle cliënten slagen erin om de puzzel zelf in elkaar te steken of de stukken op de juiste plaats te houden. Bovendien is het evenwicht tussen verantwoordelijkheid geven en krijgen uit balans. Professionals krijgen soms veel verantwoordelijkheid toegeschoven, zij moeten maar voor een oplossing zorgen. Mensen kunnen daardoor in de afhankelijkheid geraken, wat hen in geen geval helpt om zèlf de situatie in de gewenste richting te buigen. Professionals nemen van hun kant soms al te gretig zelf het stuur over. Cliënten worden dan blinde passagiers, niet goed wetend langs welke wegen hun traject loopt. Ondanks de toename van het aanbod is er niet meteen een daling van de vraag. Het geprofessionaliseerde aanbod biedt ook niet altijd een antwoord op ‘kleine’ noden die net wel het cement kunnen vormen “om het huis recht te houden”. Wie is er bereid de zolder eens een grondige opknappbeurt te geven, wie kan helpen bij het boodschappen doen, wie wil wel ‘s koken of waar kunnen de kinderen eens wat vaker gaan logeren? Het is maar een kleine greep uit ogenschijnlijk onbenullige zaken die een wereld van verschil kunnen maken voor een gezin dat geconfronteerd wordt met moeilijkheden. Lijkt het dan niet veel logischer dat mensen eerst zelf de mogelijkheid krijgen om een voor hen werkbaar oplossing voor te stellen alvorens er een verdere externe interventie plaatsvindt?

Botsend op die grenzen vonden in het hulpverleningslandschap de laatste jaren grote verschuivingen plaats en werd er druk gezocht naar manieren om de hulpverlening meer integraal, vraaggestuurd en participatief te maken. Zo deden de concepten als trajectbegeleiding en case-management hun intrede en zien we recent een snel ontwikkelend landschap van opvoedingsondersteuning met de kracht van de ouders als middelpunt. Maar ook de groei van zogenaamde community-programma’s en sociale netwerkstrategieën is opvallend. Empowerment, actief burgerschap, burgerkracht en informele zorg zijn de laatste jaren niet meer weg te denken kernwoorden in het welzijnslandschap. De jongste jaren ook steeds meer geflankeerd door een beleid dat kampt met wachtlijsten en financiële krapte. Dat een beleid deze wending ondersteunt is toe te juichen, maar legt meteen ook dé achillespees van de krach-

tengerichte benaderingen bloot. We moeten alert waken dat het groeiend appèl op ‘burgerkracht’ net de minst krachtigen niet verder marginaliseert. Het zou ons te ver leiden er binnen dit artikel¹ dieper op in te gaan, maar een samenleving die mensen aanspreekt op hun zelfredzaamheid of beter gezegd ‘samenredzaamheid’ (wie kan rekenen op hulp uit eigen kring staat steviger in zijn schoenen en doet minder beroep op professionele zorg) moet tegelijk een krachtig en effectief aanbod hebben wanneer burgers daar vraag of nood aan hebben.

Op dit krachtgerichte élan waaiden vanuit Nieuw Zeeland de Eigen Kracht Conferenties over naar vele plaatsen in de wereld en via Nederland ook naar Vlaanderen. In het Leuvense werd er vanaf 2007 via enkele projecten met dit model geëxperimenteerd door betrokken vzw’s. In 2010 liepen er binnen het kader van de Integrale Jeugdhulp, in 2 regio’s (Limburg en Vlaams-Brabant) proefprojecten rond Eigen Kracht Conferenties. De doelstelling van de EKC sporen met de beleidslijnen van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. In zijn recente beleidsbrieven staat “het versterken van de informele zorg en de vermaatschappelijking van de zorg” ingeschreven als een van de prioriteiten. De minister oordeelde dat bijkomende ervaring opgedaan moet worden en dat het aanbod uitgebreid moet worden. Hij gaf het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk voor 2011-2012 de opdracht om Eigen Kracht Conferenties intersectoraal te introduceren in Vlaanderen en Brussel. Voor de concrete realisatie van de conferenties wordt er intensief samengewerkt met de vzw EKC.be die van bij de prille opmars van EKC in Vlaanderen betrokken is (zie www.eigen-kracht.be).

Wat is een Eigen Kracht Conferentie (EKC)?

Onder andere in Nieuw Zeeland, waar het allemaal in de jaren ‘80 begon, is het model van Family Group Conferences in de jeugdzorg ondertussen wettelijk verankerd. Als er zich een probleem voordoet, moet eerst de mogelijkheid aan het gezin en het sociaal netwerk zèlf gegeven worden om een oplossing voor te stellen en een plan van aanpak uit te werken. Pas als dat niet lukt of ontoereikend blijkt, kan een andere interventie gebeuren. Geen gecompliceerde indicatiestelling van ‘voor wie en voor wat’? Maar ingeschreven als een burgerrecht: het recht van burgers om zelf uit te maken wat zij als de beste oplossing zien en hoe ze dat willen aanpakken. En in heel wat situaties kan de brede kring van familie, grootouders, bureaus, vrienden ... zelf nog voor een belangrijk deel van de oplossing zorgen. Als het hen gevraagd wordt tenminste. Als er mensen zijn die hen vertellen dat ze zelf een plan kunnen én mogen bedenken. Dat is precies wat een Eigen Kracht Conferentie doet. De EKC keert de gangbare werkwijze en machtsverhoudingen in de zorg om. Mensen die voorheen als de oorzaak van het probleem werden beschouwd, vormen nu het begin van de oplossing. De onderliggende principes zijn eenvoudig en duidelijk: ‘Leg de sturing bij het gezin’ en ‘Maak de kring groter’. Met andere woorden:

laat de mensen zelf aan het woord en breng gezonde (draag)kracht in. Verruim het perspectief, betrek het sociaal netwerk, zet het sociaal kapitaal van mensen in. Concreet wordt er gewerkt naar een bijeenkomst (de conferentie) van één of meerdere personen met hun familie, vrienden, burens... Alle belangrijke personen worden rond iemand samengebracht om een plan uit te werken. In zo'n plan staat wat het netwerk zelf zal doen; de eigen krachten die het wil inzetten. Ervaringen tonen aan dat zo'n conferenties vaak tot verrassende en creatieve oplossingen kunnen leiden voor probleemsituaties. Wanneer ze de kans krijgen, komen families zelf met verrassende oplossingen, die nooit bij de hulpverleners zouden opkomen of die ze nooit voor mogelijk achtten. Families denken en handelen niet in sectoren en modules waardoor de plannen automatisch meer integraal zijn. Ze zijn ook niet gebonden aan kantooruren maar flexibel en bij wijze van spreken 24/24 en 7/7 beschikbaar. Uiteraard moet ook het plan van het netwerk realistisch en binnen de draagkracht van het netwerk blijven, maar het verhoogt wel gevoelig de mogelijkheden om tot creatieve oplossingen te komen. Door de kring te vergroten ontstaat voor de deelnemers ook het effect van 'veel handen maken licht werk' en wordt de individuele belasting kleiner. Dat maakt de zorg niet alleen meer inpasbaar in eigen drukke agenda's, maar het creëert ook de ervaring dat het geheel groter is dan de som der delen. Ook al is de eigen bijdrage misschien relatief klein, het past in een geheel dat wel degelijk een verschil kan maken.

Cliënten hebben het gevoel echt gehoord te worden (geen hulpverleners die het overnemen), hun stem komt duidelijk naar voren. Omdat het om eigen oplossingen gaat, op het lijf van het gezin in kwestie geschreven, bestaat er veel minder weerstand en verloopt de uitvoering van de afspraken vaak vlotter.

Naast het emancipatorische is het ook een uitgelezen manier om vraaggestuurd te werken. Het netwerk bepaalt immers zelf welke professionele hulp ze aanvullend nog wil inschakelen. Door dit grote draagvlak ligt de slaagkans voor interventies hoger. Professionele expertise en de zeggenschap over de eigen levensloop worden zo optimaal met elkaar verbonden. Uit onderzoek is gebleken dat 80% van het plan wordt uitgevoerd door de familie, 20 % wordt aangevuld vanuit de professionele hulpverlening. Uiteraard zijn dit gemiddelden, maar de cijfers tonen wel aan dat er een groot potentieel aanwezig is bij een netwerk dat voor hulpverleners, maar vaak ook voor de cliënten zelf, ongekend was. Deze werkwijze activeert verborgen krachten in de familiale context. Daardoor ontdekken mensen tijdens het proces bij zichzelf een kracht waarvan ze niet meer wisten dat ze erover beschikten. Het waardevolle hiervan is dat mensen ook in de toekomst hieruit kunnen putten.

Hoe verloopt zo'n Eigen Kracht Conferentie?

De conferentie verloopt in drie fasen. Tijdens een eerste informatiefase krijgen de aanwezigen op de conferentie alle informatie die ze willen en die nodig is, in begrijpelijke taal. De coördinator die het proces begeleidt (zie verder) kan in de aanloop naar de conferentie contact opnemen met de aanmelder/hulpverlener om in de eerste ronde bepaalde zaken toe te lichten. Dat kan heel gericht en informatief zijn over bepaalde problematieken, ziektebeelden, thematieken of werkwijzen. Maar ook meer algemeen de eigen 'kijk van de hulpverlener op' bepaalde processen of situaties kan aan de conferentie meegegeven worden.

Wanneer een Comité Bijzondere Jeugdzorg of een jeugdrechter betrokken is op het dossier, moet die vooraf het licht op groen zetten voor een EKC. Vanuit het maatschappelijke mandaat in functie van veiligheid en wettelijkheid, kunnen zij ook bepaalde basisvoorwaarden formuleren (de zogeheten 'beperkende voorwaarden' rond veiligheid en wettelijkheid) waaraan het plan moet voldoen. Een voorbeeld wat betreft de wettelijkheid: in het geval van een spijbelende jongere -18, kan het uiteraard niet dat een netwerk een plan opmaakt waarin de schoolplicht omzeild wordt. Het kan ook meer gericht gaan over bepaalde voorwaarden omtrent verblijf van kinderen, flankerende behandelingsvoorwaarden enzovoort. Om frustraties over het geleverde werk achteraf te vermijden, is het belangrijk dat dit kader vooraf helder en duidelijk is zodat de familie en de coördinator duidelijk het 'speelveld' kennen waarbinnen ze zelf 'vrij spel' krijgen.

Het tweede deel en kerndeel, is de besloten overlegfase. Tijdens het besloten gedeelte is werkelijk het netwerk zelf aan zet. De coördinator en eventueel aanwezige hulpverleners verlaten de conferentie. Nu overleggen alleen de deelnemers die behoren tot het sociaal netwerk met elkaar. Vaak gedurende meerdere uren, tot er overeenstemming bestaat over een plan.

In de derde fase wordt het plan gepresenteerd aan de coördinator en eventuele hulpverleners. De coördinator overloopt of alles duidelijk en werkbaar is voor iedereen. Ook praktisch worden alle punten grondig overlopen zodat iedereen goed weet waar ze zich toe engageren en hoe alles zal verlopen. Na afloop wordt ook afgetoetst of het plan veilig en wettelijk is en voldoet aan de vooraf bepaalde voorwaarden van consultants of jeugdrechter.

Na de conferentie is er ook de opvolging van het plan. Eén en drie maanden later neemt de coördinator nog eens contact op met enkele mensen uit het netwerk (die zich daarvoor opgaven) om na te vragen hoe de uitvoering van het plan loopt. Maar het is niet de bedoeling dat de coördinator een nieuwe gezinscoach, trajectbegeleider of wat dan ook wordt. Hij of zij 'komt en gaat' voor een afgebakende periode en met één duidelijk doel: de conferentie faciliteren. Cliënten blijven zo maximaal eigenaar van de oplossing.

Hoewel de familie dus het heft grotendeels in eigen handen houdt, wordt er zoals gezegd meestal voor delen van het plan professionele hulp ingeschakeld. EKC beoogt zoveel mogelijk een tandem van professionele hulp waar nodig en informele hulp zoveel het kan. Het is aan de bestaande of de gewenste hulpverlening om dit plan als 'sturend' te aanvaarden en een vraaggestuurd aanvullend of ondersteunend aanbod te voorzien. Dat vraagt openheid. Want de medaille van 'eigen plannen werken beter' heeft een keerzijde. Dat adagium geldt immers ook voor hulpverleners: het door henzelf opgemaakte hulpverleningsplan werkt in hun ogen beter...

Naast het voorzien van een aanvullend aanbod, kunnen hulpverleners ook erg ondersteunend zijn voor het netwerk bij de uitvoering van hun eigen plan en het opvolgen van de afspraken. "Hoe stond dat ook alweer in jullie plan?" is een heel krachtige vraag! Getuigenissen leren dat het geloof van hulpverleners in de eigen krachten van hun cliënten een zeer belangrijke en kritische succesfactor is bij de opstart, uitvoering én opvolging van de EKC.

Samen met de kinderen en jongeren

Als participatief model in de jeugdhulpverlening, wil EKC kinderen en jongeren maximaal betrekken en hen ook aanwezig stellen tijdens de conferentie. Ze worden op hun maat aangesproken en voorbereid. De vraag die aan de kring wordt voorgelegd dient ook door de kinderen/jongeren onderschreven te worden. Zo is het niet de bedoeling dat, wanneer het bijvoorbeeld gaat om een spijbelende jongere, de familie of het netwerk een plan gaat opmaken 'Hoe krijgen we hem/haar terug op de schoolbanken?' Deze vraag is te sturend en zal hertaald moeten worden naar een meer 'open' vraag waarbij ongetwijfeld ook het welbevinden van de jongere centraal staat. Wat is haar/zijn kijk op de situatie? Wat loopt er volgens haar/hem mis? Wat ziet zij/hij als mogelijke oplossingen? Het is niet de bedoeling er een soort werkplan voor deze jongere van te maken, maar met de jongeren en zijn netwerk samen tot oplossingen te komen die ze samen onderschrijven.

Het gegeven dat de kinderen/jongeren tijdens de conferentie aanwezig zijn, zorgt ervoor dat de focus op de kinderen behouden blijft. Voor kinderen en jongeren wordt er steeds met een vertrouwensfiguur gewerkt. Dat is iemand die ze zelf kiezen, uit de eigen kring, en die hen bijstaat als ze zelf niet meer uit hun woorden geraken of als het hen 'zwaar' of teveel wordt. Als het nodig is, bewaakt de vertrouwenspersoon dat de kinderen een conferentie (deels) kunnen verlaten. Er wordt gezorgd voor opvang door de coördinator die buiten wacht, of er worden vriendjes voorzien om wat mee te spelen. Hoewel het voor hen niet altijd makkelijk zal zijn, leert de praktijk dat dit ook voor kinderen en jongeren vaak een sterke en beklijvende ervaring van betrokkenheid is: ze ondervinden dat er een sociaal netwerk bestaat waar je op kan terugvallen bij moeilijkheden. En het proces blijft 'hangen', los van de oplossing. Het gegeven dat mensen het de moeite vonden om samen te komen voor en rond hen, geeft hen het gevoel dat ze de moeite zijn.

Meer dan een methode...

Hoe vanzelfsprekend de uitgangspunten ook mogen lijken, de werkelijke implementatie van deze principes blijkt, ook internationaal bekeken, niet evident. Vaak horen we reacties in de trant van "we werken al met de families". Er wordt inderdaad meer en meer met de context gewerkt, maar de kracht van de EKC ligt in dat stapje verder gaan. Mensen consulteren of betrekken is nog niet hetzelfde als ze zelf laten plannen, besluiten en uitvoeren.

Het vereist een (cultuur)omslag in denken en handelen bij cliënten en hulpverleners, maar ook in organisaties en beleid. De kritische factor bij de invoering van eigen kracht benadering blijkt volgens internationale ervaringen niet de vraag of burgers al dan niet zelf plannen kunnen maken. Dat lukt meestal wel. De kritische factor is de inbedding van Eigen Kracht 'Kijk' in bestaande structuren en systemen in professionele organisaties. Kunnen professionele organisaties dit in hun systeem inpassen? De grondslagen van emancipatorisch werken met families zou moeten vastgelegd worden in doelstellingen, uitvoeringsprincipes en kwaliteitscriteria en uiteindelijk zoals onder meer in Nieuw Zeeland, wettelijk verankerd moeten worden als een burgerrecht.

Zover zijn we echter nog niet. We ervaren dat er in teams vaak veel (tijdrovend) gewikt en gewogen wordt *'of we in deze situatie een*

EKC zouden voorstellen'. Maar uiteindelijk komt het eropaan dat net die beslissing bij de families zelf komt te liggen wanneer ze het systematisch voorgesteld krijgen. Om de preventieve slagkracht te maximaliseren, zou een EKC steeds moeten worden aangeboden wanneer iemand zich aanmeldt bij de (eerstelijns)hulpverlening. Maar ook tijdens lopende hulpverleningstrajecten, kan een EKC zinvol worden ingezet wanneer er een beslissing moet worden genomen over bepaalde zaken of een oplossing moet worden gezocht voor bepaalde problemen. Vanuit een participatief oogpunt en krachtgerichte benadering zou het vanzelfsprekend moeten zijn dat op zulke momenten telkens de familie of het netwerk zelf de zeggenschap blijft behouden over wat zij als mogelijke oplossingen zien. Of dat zij daar ten minste op worden aangesproken. Maar ook cliënten zelf zijn dat (nog) niet gewend. De mogelijkheid bestaat om als burger rechtstreeks zelf aan te melden, maar vooralsnog staan we daar in Vlaanderen ver van af. Hulpverleners of verwijzers hebben aldus vaak de dubbele opdracht om eigen drempels te overwinnen, maar ook om hun cliënten te helpen hun drempels te overwinnen. In specifieke verdiepvorming voor hulpverleners proberen we hen daar gericht in te trainen.

Een goede voorbereiding is goud waard! De onafhankelijke coördinator

Een gezin in moeilijkheden heeft meestal wel iets anders aan zijn hoofd dan een conferentie te organiseren. Men is moe, bezig met overleven, moedeloos .... Het netwerk rond het gezin lijkt verdwenen, verbrokken. Iedereen lijkt afgehaakt te hebben. Een grote bijeenkomst organiseren is misschien wel het laatste waar men aan denkt. Gaat er wel iemand komen? Gaat er geen ruzie zijn? Dat dit gepaard gaat met veel 'ja maars...' is niet uitzonderlijk. Daarom wordt het gezin bij de voorbereiding van die conferentie geholpen door een onafhankelijke coördinator. Die ondersteunt het gezin bij de organisatie van de conferentie. De coördinator kan de tijd nemen om door te vragen en zo tot een netwerk te komen dat voor hulpverleners niet altijd te overzien is. De onafhankelijke coördinator is geen professional. Het is een geëngageerde burger, een vrijwilliger die een driedaagse opleiding kreeg. Hij zoekt mee uit wie er allemaal aanwezig moet zijn, informeert en motiveert mensen, zoekt naar oplossingen voor de onvermijdelijke "ik-kom-niet-als-die-komt" reacties en zorgt mee voor de praktische organisatie. Deze vrijwilliger is niet verbonden aan een hulpverleningsorganisatie en heeft geen enkel belang bij de inhoud en de uitvoering van het plan dat een conferentie uitwerkt.

Gebaseerd op een burgerschapsmodel is er bewust gekozen om met vrijwilligers te werken om op die manier de familie maximaal zelf aan zet te laten. Het is een sterk signaal dat er een gewone burger is die je daarin bijstaat. Zelf een plan 'mogen' maken is immers iets anders dan de boodschap geven 'trek uw plan'! De vrijwilliger kan ook niet als 'expert' worden aangesproken en zit daardoor in de positie om veel meer neutraal blijven. Dat werkt minder sturend enerzijds en anderzijds geeft het de familie ook meer ruimte om vrijuit te spreken.

Voor wie en wat?

Een EKC kan in vele situaties ingezet worden want het opzet van een EKC is besluitvorming, het maken van een plan. Het is geen

vorm van hulpverlening, maar wel een manier om gezinnen te helpen kiezen welke eigen krachten ze kunnen en willen inzetten, en welke professionele hulp ze wensen. Vandaar dat er – hoe vreemd dat ook mag klinken – geen specifieke doelgroep is voor EKC. Er zijn dan ook geen formele uitsluitingscriteria² en de aanmeldingsvragen zijn zeer divers. Belangrijk is wel dat mensen goed geïnformeerd worden en vrijwillig bereid zijn in het traject te stappen. Het voorstel tot een EKC kan uiteraard vanuit de hulpverlener, Comité Bijzondere Jeugdzorg of jeugdrechtbank (motiverend) worden geïnitieerd, maar het is de familie zelf die uiteindelijk beslist om mee in te stappen of niet.

Hoewel het, zoals eerder vermeld, wenselijk is EKC zo preventief mogelijk in te zetten om escalatie van problemen te vermijden, vormt de ernst van de problemen of gezinssituatie een tegenindicatie. Onderzoek heeft uitgewezen dat er geen verband bestaat tussen de ernst van de situatie en de uitkomst van een EKC³. Belangrijk is wel dat er een goede kring kan gemaakt worden. Die kring kan groot of klein zijn, maar belangrijkste is dat er mensen zijn die mee willen denken en ondersteunen. Zoals reeds gezegd, brengt de samenstelling van de kring een andere dynamiek op gang waaruit creatieve oplossingen kunnen komen en die op een of andere manier de draagkracht van het gezin kan verhogen.

In tegenstelling tot wat men vaak denkt, spelen de achtergrondkenmerken van families nauwelijks een rol voor het succes van een Eigen Kracht Conferentie. Er is in onderzoek geen relatie gevonden tussen de achtergrondproblematiek en het al dan niet komen tot een conferentie⁴. Door het verbreden van de kring is niet de achtergrondproblematiek van één persoon doorslaggevend, de inzetbare krachten in de grotere kring wegen zwaarder.

Wanneer er echt geen ‘kring’ kan worden samengesteld, zijn er misschien op dat moment andere zaken eerst nodig. In dit project hebben we zulke situatie nog niet meegemaakt. Wel blijkt het vermoeden van ‘isolement’ voor veel hulpverleners (zeker zij die met

de meest kwetsbare groepen werken) of eventueel bij de cliënten zelf een drempel om met een EKC traject te starten. Toch toont de internationale praktijk aan dat er veel vaker wel dan niet, ook dan een kring kan worden samengesteld. Het spreekt voor zich dat dan de concrete ervaring van verbondenheid en solidariteit zowel voor de betrokkenen als vaak ook voor de hulpverleners zelf een sterk positieve ervaring kan zijn.

Praktisch

Aanmeldingen kunnen in principe rechtstreeks door individuen of families, maar tot nu toe verloopt een aanmelding meestal via de hulpverlening, het Comité BJB of de jeugdrechter. Iedereen, waaronder CLB, school...) die werkt met gezinnen en/of jongeren (tot 23 jaar) kan binnen dit project aanmelden. Een aanmelding gebeurt via een aanmeldingsformulier dat je kan downloaden via www.steunpunt.be of kristin.nuyts@steunpunt.be.

Voor meer info ook www.eigen-kracht.be of www.eigen-kracht.nl

Kristin NUYTS

*stafmedewerker Steunpunt Algemeen Welzijnswerk,
projectverantwoordelijke Eigen Kracht Conferenties,
kristin.nuyts@steunpunt.be
Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
Diksmuidelaan 36 A
2600 Berchem

NOTEN

1. Zie bijvoorbeeld Steyaert J. & Winsemus A. (2011); Lang Leve de Samenleving. Big society als importproduct voor Vlaanderen? *Alert*, 2011, 4, 8-16.
2. Gezien dit project gefinancierd wordt door IJH is de doelgroep beperkt tot gezinnen met kinderen of jongeren tot 23 j.
3. De Kleine Gids Eigen Kracht Conferenties, Kluwer, 2011, p. 126.
4. Idem